

שמעתא עמיקתא

האם סכין שחותכים בו אבטיח בחנות חייב טבילה

כלי שהיה תחת בעלות של עכו"ם, אם דעתו של הישראל להשתמש בו "לצורכי סעודה" צריך להטבילו (לרוב השיטות מה"ת). וטרם וזאת אסורו חכמים בשימוש, ומי"מ אם עבר והשתמש ללא טבילה בדביעב אין המאכל נאסר נעי"ג ע"ז (שה),

בשו"ע (רי"ד ס"ו ז) **ובביאר הלכה** (ס"י שבג על סעי' ז).

והנה כבר דנו הפוסקים בסוגי הכלים שהם בכלל "כלי סעודה", ומוסכם הדבר שכוסות מזלגות וכמו כן **סכינים** שאוכלים בהם בכלל כלי סעודה החייבים טבילה **נעי"ג בשו"ע** (שם סעי' ג) דמבאר דכוסות חייבים טבילה. ועיי' **ברכ"י** (שם שיר"ב ס"ק ו) בשם **בית דוח** (ס"ו טז) דסכין צריך טבילה, וכן פסק **הערוה"ש** (אות ל), וכן הביא **הדרי"ט** (ס"ק לט). ועיי' **בית יו"ט** (ע"ז ד"ה פ"ה ש"י"ב ד"ה שפה) שהביא משנהרמב"ם משמע דסכין פטור מטבילה ותמה עיי' וביאר דבריו. ועיי' משי"כ בזה **החת"ס** (רי"ד ס"ו ק"ד ד"ה והחט"ס). ועיי' עוד **בדרכ"ט** (שם ק"ח) בשם פרי"ת דמג"ל חייב טבילה.

אמנם לענין סכין של שחיטה מצינו **במרדכי** (חולין ס"ו תקנ"ז) דס"ל דא"צ טבילה דלאו כלי סעודה הוא, דאפי' צונג אסור לחתוך בו אם לא בהדחה, והא דבהמה חזיא לאכילה משום הכי לא חשיב כלי סעודה, דעדיין היא צריכה בישול או צלייה כי לאומצא לא קיימא. וכי"כ **באו"ח** (שער נ"ח אות ט"ז). **נהי"ש** (חולין פ"א סעי' י"א) כתי' דסכין של שחיטה פטור מטבילה כי דוקא "כלים" בעי טבילה, אבל סכין של שחיטה לאו דין כלי עליו, דלכ"ע לא בעינן כלי בשחיטת חולין, ומותר לטרוח בקומית על קנה, אפי' אינו מתוק ומסופה כמו כלי.

אולם **בתשב"ץ קטן** (ס"ו רכ"ו) נקט שיש להטבילו. וכן **בהגהות האו"ח** (שם) הביא שהמהר"ן נהג להצריכו טבילה בברכה ואמר שטוב הוא לאכול בו לאפוקי נפשיה מפלוגתא.

ולמעשה **השו"ע** (סעי' ה) פסק דא"צ טבילה פטור, **והרמ"א** שם כתי' דיש חולקים וטוב לו טבולו בלא ברכה. ועיי' **בש"ך** (ס"ק י"א) שכתי' דס"ל דרמ"א דהטעם דמחמירין בסכין של שחיטה כי למעשה אפשר להשתמש בו למאכל אחר. אולם **בביאור הגר"א** (אות י"ד) דחה דבריו דאין הולכין כאן אחר הראוי אלא אחר התשמיש (ומי"מ יש להחמיר להטבילו).

מאידך מצינו **בטור** (ס"ו ק"ב) דכלים שאינם מצרכי הסעודה, כגון מספרים וכיוצא ביה, אינן צריכים טבילה. וביאר **הפרישה** (אות ח) דנראה דר"ל מספרים שחותכים בו את הירקות לצורך הסעודה, אפי' הם לא מיחשב מעיקר תיקון צרכי הסעודה, ע"כ.

אולם **הב"ח** (אות ו' קו"א שם) דחה דבריו וכתב דמספרים שגוזזין בו ירק אינן שגוזזין בית השחיטה וכיוצא בו, הו"ל צרכי סעודה. וכן פסק **הפרי"ח** (גליון על סעי' ה).

מיהו **הט"ז** (ס"ט ס"ד) פסק כהפרישה. וכן נקט **הש"ך** (ס"ק י"א) אלא שכתב דדוקא ב"מספרים" שחותכים בו הירק דא"א להשתמש בו למאכל אחר פטור מטבילה.

ועיי' עוד בש"ך שם דמבאר שהבין דהפרישה מיירי כשהמאכל לא חזי עתה לאכילה כי אכתי לא התבשל (דהרי דימה דין זה לטכין של שחיטה המובא לעיל להבשר אכתי אינו מבושל). ואע"פ ש**הפרי"ח** (שם) ו**הפרי"ת** (ס"ק ז) למדו אליבא דהפרישה דמיירי אף בירק המובא למאכל, מ"מ כבר פסקו למאכל, **והערוה"ש** (אות ל) דמספרים שחותכים ירק הראוי לאכילה חייב טבילה משא"כ ירק שאינו ראוי לאכילה. וכן הביא **בדרכ"ט** (ס"ק ק"ח), וכן נקט **בעל שבת הלוי** (מבית לוי יו"ד ט"ב ע"ב ק"ח אות ה) ונלפ"י סכין המיוחד לחיתוך ירקות חייב טבילה עם ברכה. ולענין מצפה אגונים כתי' **בשבת הלוי** (ח"ו ס"י דחה אות ז) דפטור כי אינו נחשב כלי סעודה, דהרי הפרישה הני"ל נקט דחותך ירקות אינו כלי סעודה כ"ש זה, ואף לדעת הפרי"ת הני"ל הדין כן כי אין זה עשוי אלא לשבור הקליפה ותו לא. אולם **בשלמת חיים** (ח"ב ס"ו ט"ז) כתי' דיש להטבילו, ואין לחפש התרים. ודעת **הגריש"א זצ"ל** (קונטרס הלכות טבילת כלים לה"ג ישראלון זצ"ל אות ט) דיש להטבילו ללא ברכה. ועיי' **במנחת שלמה** (ח"ב ס"ו אות ו', הובא בספר טבילת כלים פ"א אות קכ"ד).

מעתה אם נימא כשפטות דברי הפרישה דכלי העומד לחיתוך פירות וירקות להכנה לסעודה פטור מטבילה, י"ל דה"ה סכין המיועד לחתוך בו האבטיח שדינו כן, אלא דלפי א"א דקיי"ל כהסבורים על חותך דבר הראוי לאכילה (או לפי הש"ך בכללי הראוי להשתמש בו למאכל אחר) לעולם חייב בטבילה ה"ה בני"ד (וזה אפי' לפי הפוסקים בסכין של שחיטה דהרי האבטיח ראוי לאכילה עתה).

מיהו יש לדון לפטור סכין זה מטבילה דהנה כתב **ההגהות אשר"י** (ע"ז ס"ו לה) שהקונה כלי מגוי שלא לצורך סעודה, כגון לצורך סחורה שדינו פטור מטבילה. וכן פסקו **השו"ע והרמ"א** (שם סעי' ח). ועיי' נקטו כמה פוסקים נעי"ג **בשבת סופר** (רי"ד ס"ו טז), **בדרכ"ט** (ס"ק ע"ס ק"ח פ"ח) ו**במנחת יצחק** (ח"א ס"י ט"ז) שבעלי מסעדה וכדו' אינן חייבין להטביל כליהן כי הם בכלל "כלי סחורה", כיון שעומדים לצורכי סעודת אחרים בדרך סחורה בלבד, וא"כ ה"ל דה"ה בני"ד דפטור מטבילה.

אלא דבר רבו גדולי האחרונים החולקים על סברא זו, ולא המה **החזו"א**, **משגי"א** (ח"ה ע"ב כ"ג) ועיי' **בתשובות והנהגות** (ח"א ס"ו ש"נ) ו**בספר טבילת כלים** (פ"ג הגה כ"ד) שלא מבואר כן, **האג"מ** (רי"ד ח"ג ס"ט כ"ב), **הגרשו"א זצ"ל** (מנחת ש"ת ס"י טח אות ב), **הגריש"א זצ"ל** (קונטרס טבילת כלים לה"ג ישראלון אות כ"ט), **הגרני"ק שליט"א** (חוט שני ח"א ע"ו ר"כ) ועוד. ולפ"י ה"ה בני"ד דהכלי חייב טבילה דהרי משתמש עתה בסכין לאוכל המוכן לאכילה.

אלא דיש לדחות דאף החולקים לענין מסעדה וכדו' דס"ל דאינם פטורים מטבילה, יודו בני"ד דאין הסכין צריך טבילה, דשאני התם שהכלי **בכלל כלי סעודה הוא** וכמ"ש האג"מ שם דאע"פ דכלי סחורה פטורים מטבילה **היכן דצריך להם לצורך האכילה ובשעת האכילה חייבים**, משא"כ בני"ד ד"ל דשימוש זה שמשמש בו כדי לחתוך לצורך הקקוח (כדי שיקח לפי משקל הרצוי או לראות איכות הפרי) אינו מחשיב את הכלי ל"כלי סעודה" דהרי אין הכלי משמש עתה לצורך הסעודה כלל. וכענין זה מצינו **בדברי יוסף** (רי"ד ס"ו ק"ב אות ז) המובא **בדרכ"ט** (ס"ק י"ג) דכלי מידה של מוכר פטורים מטבילה (אא"כ משתמש בהם בסעודה). (ומי"מ אם רצונו של החנוני לחתוך בסכין לשימוש סעודה דילה באופן ארעי, תלוי בפלוגתא דלקמן האם תשמיש ארעי מחייב טבילה).

ואם נימא דסברת המחמירים היינו כי היתר דכלי סחורה הוא דוקא כשאינו משתמש בהם כלל, יש לדון לחייב כלי זה, דאע"פ שאינו משמש ככלי סעודה מ"מ אפשר דעכ"פ לא גרע מסכין של שחיטה שחייב להרמ"א, ומצד אחד עדיף ממנו דהרי בני"ד חותך אוכל ראוי לאכילה (אמנם מאידך סכין של שחיטה עדיף דהוי חיתוך לצורך תיקון המאכל), ועוד דלפי הש"ך הני"ל יש מקום לחייבו בטבילה שהרי כתב דסכין של שחיטה חייב טבילה כי למעשה ראוי לצורך סעודה, ע"כ. ועיי' לכתחלה יש לטובלו בעל ברכה דלא גרע מסכין של שחיטה דחייב (עכ"פ לדעת הרמ"א). ומי"מ לפי הסברא הני"ל לפטור מצאנו לימוד זכות למקילין בזה.

ומי"מ אם נאמר דהמוכר פטור מלהטביל סכין זה, אם הקונה שואל מבעל החנות הסכין כדי לחתוך את אבטיח לצורכו, יש לדון אם הסכין מתחייב בטבילה לכ"ע (וחייב הקונה להטבילו), דהרי כבר כתב בהגהות אשר"י הני"ל דכלי סחורה דפטור מטבילה, אם השואל יחברו לצורך סעודה גם השואל פטור מלטבולו כי שאלו הוא אצלו. וכן פסקו **השו"ע והרמ"א** שם. אולם **הט"ז** (שם ס"ק י') הביא דעת **האו"ח** (בכלל כח דין פ"ז) הסובר דכיון שאם היה הישראל הראשון רוצה להשתמש בו לסעודה אפי' בארעי היה צריך לטובלו ממי"מ לא נתייב בידו מקרי, ועיי"כ הישראל השני ששואלו ממנו צריך לטובלו. וכן פסק **הש"ך** (שם ס"ק ט"ז).

אמנם **הפרי"ח** (ס"ק ב') העלה דגם החנוני עצמו רשאי להשתמש בכלי דרך ארעי בלא טבילה כי תשמיש ארעי אינו מחייב ולכן השואל א"צ להטבילו. וכן נקט **בערוה"ש** (אות מה). ו**הפרי"ת** (ס"ק י"א) אע"פ שדחה דברי הפרי"ח דודאי אפי' תשמיש ארעי אינו בטל, מ"מ ס"ל דישאל השואל מישראל מותר להשתמש בו משום דלא נתייב ביד הראשון ששאלו ע"כ.

(והנה **בב"י** (שם שבת) שבאר שהטעם שלדעת הגהות אשר"י פטור היינו כי לא נתייב ביד הראשון. ויש לעיין האם כוונתו כי למעשה עדיין אין רצונו להשתמש בכלי סעודה עיי"כ אינו בו דבר טבילה, או דלמא כוונתו כהפרי"ח הני"ל. **שו"ת בשנת אדם** (ס"ו ט"ז) שביאר פלוגתא הפוסקים הני"ל, דמסתמא דלישא דהגהת אשר"י משמע דאייירי בסתם סכין אלא שקנאו לקלפים וכיון שלא קנאו לסעודה מקרי אינו נתייב ביד הראשון, וחיי"ב שמדמה סכין של קלפים לסחורה משמע דפליגי על או"ח, או כסברת הפרי"ח הני"ל דאולי"ן תרר דהתשמיש של הכלי או מטעם דכל זמן שאינו משתמש לא נקרא נתייב, ע"כ. ועיי"ש בסוף דבריו דמשמע שקטק בדעת הב"י דעימיה דלא מטעמו של הפרי"ח פטורים אלא משום דלא נתייב ביד הראשון מקרי).

וכבר הכריע **החכמת אדם** (בני"א ס"ו ט"ה מ"בא) דלצורך שבת, או אורחים, או סעודה גדולה שיש לחוש שישברו אם יטבילם, או שאין פנאי, יש לסמוך להשתמש בלא טבילה דטבילת כלים אלו אינו אלא מדרבנן, אולם בכלי מתכות יש להחמיר דלהרבה פוסקים הטבילה מן התורה. וכן נקטו **השבט סופר** (רי"ד ס"ו ט"ז ד"ה א"א ז"ב), **הפתי"ש** (שם ס"ק ט') ו**הבן איש חי** (ש"נ פ"ה ט"ו ט"ז אות ט"ז). (ועיי' **בחי החת"ס** (שם ז) שכתב דסחור המשאל כלים לחברו טוב יותר שינתנם במתנה ע"מ לחזור ואז יטבילם השואל בברכה, והקונה לא יטבילם כלל, או שמחמירין לו השואל ינתן לגוי במתנה בערומה, ושיקיים ממנו יהיו מחויבים מ"ת טבילה עם ברכה כ"ל. והביא **המנה"י** (ח"ה ס"ו ט"ז).

מעתה יוצא שבני"ד שבסכין ממתכת עסקינן, אין להקל להשתמש בו לצורכו ללא טבילה, אבל המוכר יש לצדד דאינו חייב להטבילו אם הוא מיועד לחתוך לצורך הלקוחות כדי שיקחו לפי משקל הרצוי או לראות איכות הפרי דאינו מחשיב את הכלי ל"כלי סעודה" כ"ל, אלא דמי"מ אכתי כיון דליקא ראייה בוררה להיתר (והגר"ש **אולמן שליט"א** א"ל דאין להקל בדבר ויש להחשיבו ככלי מסעדה הני"ל התלויים במח).

ואף אם נימא דסכין זה חייב בטבילה, אכתי רשאי לקנות ממנו (אפי' שחותך עבורו) אלא בגוונת דידוע לקונה שהמוכר לא הטבילו (ובספק עיי' גליון ק"א) כיון דהמוכר משתמש לצורך מסחרו יש לו מי לסמוך דהכלי פטור מדין כלי סחורה כ"ל, ועיי"כ לא שייך לומר דנמצא הקונה עובר על לפני עור ועיי' **מ"א** (ס"י ק"ש סעי' ז) ו**פרי"ח** (אורח"י ס"י תצ"ו מנהגי איסור אות כ"ב) **מנח"ש** (ח"ב ס"ו ק"ח אות ג), ואכמ"ל, וכן א"ל **הגר"ע אויערבאך שליט"א**, ודו"ק. **ונתשובות והנהגות** (שם) הביא ששאלו את **החזו"א** אם מותר לשתות בקיוסק בלי טבילה, והשיב שאין זה מגיל עון בעל הקיוסק שעליו החיוב טבילה שהכלי שלו. וביאר שם שכונת הדברים דלא נחשב שהוא מכשילו כי דאין בכל השתמשות והשתמשות איסור, רק שאם משתמשים בו נקבע עליו חיוב טבילה, עיי"ש. אולם עיי' לעיל משי"כ בשם החזו"א.

האופה חלות ע"מ לחלקן אחר

האפיה האם מפריש חלה בברכה דבר מצוי הוא שאישה רוצה לקיים מצות הפרשת חלה, ועיי"כ לשה עיסה בשיעור החייב בחלה, אולם נחמת שאין לאישה מה לעשות בכמות כה גדולה של חלות, הרי היא מחלקת חלק מהחלות לנשים אחרות, ויש לעיין האם באופן זה חייבת בהפרשת חלה. דהנה נתן (חלה פ"א מ"ז) נחתום שעשה שאור לחלק, חייב בחלה. נשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור, אם אין בשל אחת מהן כשיעור, פטורה מן החלה.

וכתב הטור (חלה פ"א מ"ז) שנים שלשו כל אחד ואחד ק"ב לכדו והושיבום יחד, או שנתנו הקמח לנחתום ועירבו, אינו מצטרף, ואפי' עשה עיסה גדולה לחלקה בצק פטורה, והני מילי אינש דעלמא אבל נחתום העושה עיסה לחלקה בצק חייב.

וביאר הפרישה (ח"ב פ"ג ד"ה) לחלקה בצק פירושו ליטן הבצק לאנשים הרבה, לכל אחד חלק שאין בו שיעור חלה.

וכדברי הטור כתב המחבר (ס"י שכ"ו ס"ב) - נחתום שעשה עיסה לעשותה שאור לחלקה חייבת בחלה, שאם לא תמכר יעשנה פת, אבל (ש"ל פ"ט) העושה עיסה לחלקה בבצק פטורה.

וכתב הש"ך (ס"ק ה"ח) לחלקה בבצק - לאנשים הרבה שלא יאה באחת מהן שיעור חלה פטורה, אבל אין דעתו לחלק בצק א"פ שדעתו לחלקה אחר אפיה חייבת.

ולחלק לאחרים בעודה בצק פטורה. עיסה והגר"א (בביאור לשו"ע ס"ק ז) כתב להעיר על דברי המחבר בזה"ל - ומי"מ בדין הני"ל דס"ב מסתבך אני, דלכא"ו משמע אף בביתו העושה לחלק לעיסות קטנות פטור וכו', אבל א"א ד"ה ח"ל תודה דשלש מצות מעשירין יאה פטורות מחלה וכן ריקני נזיר, ובמתני' (פ"א מ"ז) חלות תודה וריקני וכו', וכן נהגו וביתו ואבות אבותינו להפריש בשבת וביו"ט, אלא עיי"כ התייא דירושלמי לחלק להרבה אנשים וכי"כ הש"ך וכו'. עיי"ש.

וכיוצ"כ כתב הפתח"י תשובה (ס"ק ב"ז) - כתבו הלוש הדרושים וכו"ח דדוקא אם רוצה לחלק לאנשים הרבה, אבל בשביל שהוא מחלק לעצמו לא מקרי עושה לחלק, וכתבו כן ליישב מהנגנו שנוהגות הנשים בער"ש ללוש רק שיעור חלה ונטולים חלה ומברכים אף דדעתם לחלק ללהמים שאין בהם שיעור חלה, משום דלא הוי לחלקה לאנשים הרבה.

ומבואר דס"ל דמ"ש המחבר "לחלקה בבצק" ר"ל לחלקה לאחרים, ולדעתם יש לדון אם מ"ש המחבר "לחלקה בבצק" ר"ל דוקא שמחלקה לאחרים בעוד העיסה בצק, או אף שמחלקה לאחרים אחר אפיה כיון שחלקה בעודה בצק ע"ד לחלקה לאחרים לאחר האפיה מקרי "לחלקה בבצק".

(והנה בפת"ש הנזכר כתב משמיה דהמעדני מלך, דאין חילוק בין אם מחלק לאדם אחד למחלק לאנשים הרבה, אלא דדוקא אם מחלקה שלא לאפות עכשיו הכל אלא מטעודה לסעודה אחרת כגון משחרית לערבית, אבל המחלק עיסה לאפות בצק מיד הכל לא נפטר.

ומבואר דס"ל דמ"ש המחבר "לחלקה בבצק" אין ר"ל לחלקה לאחרים, אלא ר"ל לחלק העיסה בעודה בצק, אלא דס"ל דהרבה תלוי אם דעתה לאפות העיסה כולה כבר עכשיו. ולדעתו בנידון דידן ודאי חייבת בהפרשת חלה. איברא דהפת"ש כבר כתב דהתפ"מ לא דחה דבריו. וזה שאר האחרונים הנוכרים לא ח"ה הכי

ומשמיה דהתשובות בית אפרים כתב הפת"ש ליישב מנהג הגוים, דדוקא אם דעתו לחלק הבצק באופן שלא יבא אח"כ לירי צירוף לעולם שאז היא חלוקה המתקימה ופטורה, ואין חילוק בין אש אחד לאנשים הרבה, אבל אם דעתו לצרפה בעת האפיה ורודים ונותנים לסל אחד ואין חלוקת הבצק הזה סופה להתקיים לא מקרי עושה לחלק. כע"ז.

ומבואר דס"ל הוא דמ"ש "לחלקה בבצק" ר"ל לחלק העיסה בעודה בצק, ולדעתו בנידון דידן הדבר תלוי אם אחר האפיה האישה נותנת את החלות לתוך סל אחד או לא. אולם אכתי מדברי שאר האחרונים מבואר דלא ס"ל חילוק זה. ומדי פלוגתא עדיין לא יצאנו.

ובמקראי קודש (פרי"ח ס"י י"א) כתב הגר"צ פראנק זצוק"ל דאלו המכנינים למשלוה מנות

המדבר במאורעות הזמן, האם עובר על איסור ביטול ת"ת

איתא ביומא (ט"ז): "אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה שנא' "ודברת בס", בס ולא בדברים אחרים רב אחא בר יעקב אמר בלאו שנא' כל הדברים יגיעים...".

והנה מדברי המאירי (יומא שם ד"ה לעולם יזהר אדם) משמע דמש"ס הנ"ל לא למדנו דאיכא איסור דבבר, אלא עצה והנהגה ראויה. וכן העירוני שכן נראה מהרמב"ם (דעות פ"ב ה"ד) שכתב דלעולם ירבה אדם בשתיקה ולא ידבר אלא או בדבר חכמה או בדברים שצריך להם לחיי גופו, אמרו על רב תלמיד רבינו הקדוש שלא שח שיחה בטלה כל ימיו, וזו היא שיחת רוב בני אדם, ואפי' דצרכי הגוף לא ירבה אדם דברים וכו', עכ"ל [וע' לקמן].

אולם כבר פסק הרמ"א ביו"ד (סי' רמ"ט כ"ה) ע"פ ההגהות מיימוניות כפשט לשון השי"ס ש"אסור" לדבר שיחת חולין, וכן מוכח מדברי הפוסקים דלקמן [וכן מבואר בנמו קציעה (סי' שלח)]. והנה נראה דמ"מ זה רק אזהרה על הדיבור דהיינו דהמדבר בדברים בטלים עובר בעשה זו אבל לא העוסק בגופו בדברים אחרים במקום ללמוד, וכן משמע מרש"י על החומש ומהריטו בחיי שם.

אלא דמ"מ דעת החו"י (סי' קל"ט) דאין בזה אלא איסור דרבנן משום אסמכתא, וכי"כ הפר"ח (סי' ט"ז) והמהר"ץ חיות (שם). אלא שהפמ"ג (סי' קנ"א א"א ס"ק א) מסתפק בזה, ובספר חפץ חיים (באר מים חיים פתיחה ענין אות יב) כתב ד"אולי" הם אסמכתאות [ועי' בגר"י (ה'ל' ת"ת פ"ג) שכתב שמפ"ז זה (ודברת בס) לומדים שאדם חייב מדאי' לעשות תורתו קבע. ועי' באור שמח (ת"ת פ"א ד"ה ביומא). ועי' עוד בפמ"ג (סי' ט"ז מ"ז ס"ז ק"ז) דנשים דליתנהו בת"ת ליתנהו באיסור שיחה בטלה].

והנה אע"פ שמבואר ברבינו חננאל (יומא שם) דאיסור זה נאמר על "המפסיקי" זמן שלומד תורה ושח שיחת חולין. מסתימת הרמ"א הנ"ל העוסק במובאים לקמן מוכח דאין חילוק דאין חילוק דאין חילוק ובכל גוונא השח שיחת חולין עובר על איסור זה. [מיהו הא דאמרו רז"ל בנפ"ק ע"ז דהפוסק מד"ת ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו במדבר רמזים, כתב השע"ש (סי' רפ"א אות י"א) דהיינו באמצע ענין. ועי' בספר חסידים (סי' תתקנ"ב ובפ"א וינען ע"ד דבור ד"ה המפסיק) שכתב שהלומד ובאמצע למדו מפסיק לדבר דברים בטלים נעשג על הלימוד גופא].

מיהו יש לעיין מה בכלל שיחה בטילה האסורה. ובאמת מציינו ברש"י במס' יומא שם (ד"ה ולא בדברים אחרים) שכתב שדברי חולין פירושו "שיחת הילדים וקלות ראש" [ועי' ברש"י (אבות פ"ג ט"ז) דשיחת הילדים פירושו ליצנות וקלות ראש], ובמס' סוכה (כ"ח). פירש "דברי הבאי ושחוק". וכי"כ הרבינו יונה (ברכות ט: ברי"ף ד"ה ודברת בס עשה) דשיחת חולין מיקרי כשמדבר ב"דברי הבאי" (אבל כשמדבר בעסקיו לצורך פרנסתו אע"פ שאינה שיחה של תורה מותר). [ועי' בסנהדרין (ק:) לענין ספר בן סירא וברש"י שם].

ועיין בשו"ע (סי' ש"ט ס"א) שכתב לענין דיבור בדברי חול בשבת, "ודבר דבר (ישעיה נח, יג) שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול הלכך אסור לומר דבר פלוני אעשה למחר או סחורה פלונית אקנה למחר, ואפי' שיחת דברים בטלים אסור להרבות".

והקשה בפמ"ג (שם מ"ז ס"ק א) דשיחה בטילה הרי אסורה אף בחול, דכל השח דברים בטלים עובר בעשה, ומאי איריא להרבות אפילו קצת אסור, ולפי מש"כ הרמ"א שם נראה דשיחה בטילה לספר שמועות דמתענג חבירו בחול שרי ובשבת כיון שאין לו עונג אסור, ע"כ. מבואר דכל שיש תענוג לחבירו אינו בכלל דברים בטלים, אבל דברים שלא נהנה מהם לא הוא ולא חבירו כגון מאורעות וכדו' בכלל שיחת חולין הוא ועובר על "ודברת בס" [ועי' בתפארי (סוכה פ"ב א"ד). וכדברי הפמ"ג הקשה נמי בנמו קציעה שם].

אולם מדברי רש"י הנ"ל נראה דכל שאינו בכלל "דברי הבאי" וכדו' אינו בכלל שיחת חולין. ועי' במ"א (סי' קנ"ו), ברע"א (שם) ובמ"ב (שם) שנקטו שדברים בטלים היינו דברי גנאי וקלות ראש, ומוכח דלא ס"ל כהפמ"ג שבדברים שאי"צ כלל כמאורעות וכדו' איכא משום ודברת בס. ומהאי טעמא שביק המ"ב (סי' ש"ז ס"ק ב) דברי הפמ"ג הנ"ל וכתב (שם) דדברים בטלים היינו שאין בהם זכר לעשיית מלאכה ולעסקים כלל וגם אין בהם דברי גנאי וקלות ראש דאל"ה אפי' מעט אסור, ע"כ. ולפי"ז י"ל דזהו כוונת הרמב"ם הנ"ל דמשמע דשיחה בטלה אין בה איסור וכוונתו בדבורים שאין בהם דברי גנאי וכדו', וכן מבואר ברמב"ם בפירוש המשניות (להרמב"ם ס"פ"א אות י"ז חלק השלישי) וי"ל שם: שיחה בטלה הוא הדיבור המאוס, והוא הדיבור אשר אין תועלת בו לאדם בנפשו, ולא משמעת ולא מרי, כרוב סיפורי החמור במה שארע ומה שהיה, ואין מנהג מלך פלוני בארמונו, ומה היתה סיבת מות פלוני, או עושר פלוני, ואלה יקראו אצל החכמים שיחה בטלה, ואנשי המעלה ישתדלו בנפשם להניח זה הדיבור, עכ"ל. ועי' בגר"א (משלי פ"א פס' כג). באגרת הגר"א ובשלמת חיים (יריד סי' צד).

אלא דצ"ע ע"ז מהרמ"א ביו"ד שם דאחרי שפסק שאסור לדבר שיחת חולין ציין לאו"ח סימן ס"י ש"ז סעי' ט"ז, דכתב השו"ע דאסור לקרות בשבת מליצות ומשלים של שיחת חולין וכן ספרי מלחמות, ואף בחול אסור משום מושב לצים, ואע"פ שדעת הרמ"א דהא דאסור לקרות בשיחת חולין וספורי מלחמות היינו דוקא אם כתובים בלשון לע"ז אבל בלשון הקודש שרי (משום דבלשון עצמו יש בו קדושה ולומד ממנו דברי תורה), כבר דחו דבריו האחרונים וכוותיהו פסק המ"ב שם (סי' ט"ז) דבכל גוונא אסור. ולפי"ז משמע שאף בדברים שאין בהם משום גנאי וקלות ראש וכדו' בכלל שיחת חולין הם.

אולם שו"ר בדברי המור וקציעה (שם) דאף לסוברים דדוקא בלשון לעז אסור לקרות בשבת לעולם גם בחול "בקבע" ודאי אסורים בכל גוונא משום שיחת חולין ודברים בטלים לכל הפחות, ואינן מותרים אלא באקראי ודרך ארעי או בבית הכסא ובמקום שאסור להרהר בדברי תורה, ע"כ. ומבואר מדבריו דבשבת אסור לדבר בספר מלחמות וכדו' אפי' ארעי משום ודבר דבר, אולם בחול שרי אלא דדוקא באופן ארעי דבלא"ה איכא משום ביטול ת"ת ומושב לצים. ולפי"ז י"ל דבדברי הבאי איכא איסור משום "ודברת בס" אפי' בארעי, אבל לענין מאורעות וכדו' דאינם דברים בטלים ממש דיש בהם קצת תועלת וחכמה דוקא בקבע אסור.

מיהו כיון בדבורים במאורעות שעברו דאין בהם שום נפ"מ עתה דמה הוה, אבל חדשות אשר עלולות להביא תועלת לאדם אין בהם משום איסור דברים בטלים וביטול ת"ת כשעוסק בהם באופן ארעי. וכי"כ הערוה"ש (סי' ש"ז אות ט) "דכתבי העיתים אינם בכלל זה ומותר בחול לקרותן שהרי הם מודיעים מה שנעשה עתה וזה נצרך להרבה בני אדם לדעת, הן במה שנוגע לעסק והן במה שנוגע לשארי עניינים, אבל עניינים שכבר עברו מן העולם מה לנו לדעת אותם". וכבר קדמו להפסד ממון חיו, ע"כ. וכן מבואר בשבות יעקב (סי' קס"ב) ד"קורנטיין" הנדפסים מדי שבוע בשבוע במדינה זו להודיע בקרב הארץ חדשות וקורות מתרגשות מענייני מלחמה ושאר מאורעות זולתיות ההווים בעולם יום יום. שנוגעים על פי הרוב לכלל לא לפרט, וביחוד בזמן שיש מלחמה ושעת חירום בעולם, ויש לחוש אפי' מחמת עסקי נפשות ואצ"ל שמסתמא יש בית מיוחש להפסד ממון חיו, ע"כ. וכן מבואר בשבות יעקב (סי' ק"ג) ועוד.

ומ"מ יש להזהר בדבר מאוד מאוד, דהרי כל שאין בו צורך ותועלת יש בזה משום איסור ביטול תורה ממש, ואף בגוונא שאינו עובר על איסור הנ"ל של "ודברת בס" משום שאינו מוציא מפיו דברים בטלים כדברי הבאי וכדו', מ"מ אם אין לו צורך בזה הרי מבטל זמן לימודו אשר מחויב ללמוד בו משום חובת עשה דת"ת דילפינן מ"ולמדתם".

ועי' בברכת שמואל (קדושין סי' כו אות ח) דהקשה על דברי השי"ס יומא הנ"ל דמהו שהזהירו על דברים בטלים וכי זוטור הוא מה שאינו לומד בשעת מעשה, וביאר דבא לומר דהדברים בטלים המה בעצמם הסרת התורה מן הלב ויש בה ביטול תורה בידים ולא בשו"א"י"ת. [ועי' בפלא יועץ (ע"ד דיעה) שכתב בשם הפוסקים שמי שיכול לפלפל בחכמה, ומוציא הזמן בלימוד תהילים וכדו', לגבי ידיה חשיב ביטול תורה. ומ"מ עי' בנמו קציעה (סי' שלח) שאין איסור ליצנות אם עושה לצורך להרויח לנפשו העצובה ואינה מיושבת לעסוק בפקודי ה' ישרים משמחי לב מתגברת השחורה, לשמחה להניח לה מעצבה ומרגוה ביטול ושחוק כה"ג משרי שרי, ע"כ. ועי' בפמ"ג (סי' קנ"א א"א ס"ק ב). וכבר הארכנו בס"ד בגדר חיוב ת"ת בכל רגע ורגע בגליונות ט"ז ומ"מ, ודו"ק.

עוגות שנאפו בסיר לאפיה, ואין בכל אחת מהן שיעור לחלה, העיר הר"ס שלא להכניסן לחיבה אחת שהרי הסל מצרפן לחלה. ולמעשה אם הכניסן לחיבה אחת יש להפריש בלא ברכה. וכבת שם הגר"י בהן זכור"ל בהרי קודש דנראה דאפי' אם העוגות הם כאלה שאם היה בהם שיעור חלה חייבות בחלה בברכה, מ"מ אין לברך בנידון דידן, משום שבתחילה עשאן ע"מ לשלחן במשלות מנות, והוי כעושה ע"מ לחלק שפטור מהחלה.

וכבת שם עוד - והטעם שבלישה על מנת לחלק פטור מהחלה, י"ל משום שהלישה היא המביאה את חיוב החלה, ואז צריך להיות בבצק שיעור חלה, ולכן אם בשעת הלישה היה דעתו לחלקה, ולא היא בכל א' שיעור חלה, אינו מתחייב בחלה. ולכאורה י"ל, דהוא הדין לענין צירוף הסל בכי האי גוונא שבעת לוישה לא היה בכל אחת שיעור חלה, דלא מהני צירוף הסל כשהוא על מנת לחלקה, כמו בנידון דידן, שדעתו בעת צירוף הסל, על מנת לחלקה ולשלוח משלוח מנות.

והא דמהני צירוף הסל לענין מצות שנתפסות משיעור חלה, אף על פי שהוא על מנת לחלק את כ"ך, ולהוציא כל יום הצריך לו לסעודה, התם הוא משום שאין הפטור על מנת לחלק, אלא ברובה של חלקם לאנשים הרבה, אבל שבקי שהוא מחלק לעצמו לא מקרי עושה לחלק, כמבואר בש"ך (סימן שכו ס"ג ה"א) ובפתיחת השו"ב (סי' ב) בשם ה"ב"ש, דהרישה והב"ח. ועיין צ"ח (ברכות לו ע"ב תר"ה לחס), ובביאור הגר"א (סי' ד) שהוכיח כן מהירושלמי רפ"ד הנ"ל. מה שאין כן בנידון דידן, שהוא רוצה לשלחם במשלוח מנות ולחלקם לאחרים, יפריש בלא ברכה, אפילו בעוגות כאלה שחייבות בברכה כשיש בהם שיעור. ע"כ ההררי קודש.

ומבואר דס"ל לדינא דכל שחלק העיסה בבצק ע"ד לחלקה לאחרים אחר אפיה, מקרי עיסה העשויה "לחלק בבצק" שפטורה מן החלה. ואף צירוף סל י"ל דלא מהני ככה"ג.

(ומכאן הערה לאותן הנהוגין לצרף את המצות שאפו בסל אחד, ומפרישין חלה בברכה. דכל שאין לכל אחד שיעור של הפרשת חלה י"ל דלא מהני צירוף סל וכמ"ש ההררי קודש). וכן הביא במנחת יצחק (סי' ק"ב) משמיהו דהאר"ן צבי (מהגאון אב"ק קאניגוב - סי' מ"ט) - דצ"ע על מה שזכרנו לעיל שצ"ע שיעור חלה מצומצם ושולחין ממנו לצאצאיהם הדרים באותה העיר, והם רגילין לכך כל שבעה, וא"כ דעתם לכך בשעת גלגול, וא"כ הא"כ מברכין על הפרשת חלה כיון דהוי ע"ד לחלק, ולענין ראויה להזהיר ע"ז שאם אין בחלקם הנשאר אצלם שיעור חלה יפרישו חלה בל ברכה. עכ"ל.

אלא דהמנחת יצחק גופא כתב להעיר מדברי התו"ם (נרדכי למוס"פ ב"ק סי' ב') וכן דכתב דנראה דהא דעושה עיסה לחלקה בצק פטורה, היינו לחלקה ולקפיד על תערובתן אחר החלוקה, דאם אחר החלוקה נמי אינו מקפיד על נשיכתן זו בזו לא גרע מה שעשה מחלה עיסה אחת מעשה שתי עיסות ושכחו זו בזו, ואם דעתו לחלק רק משום שרוצה בפתיק קטנות ולא יקפיד על נשיכתן גם אחר החלוקה זה לא מקרי ע"מ לחלק, ואין חילוק בין איש אחד לב' אנשים אלא בין מקפיד אחר החלוקה לאינו מקפיד. עכ"ד.

ומבואר דלדעתו שפיר חייב בנידון דידן להפריש חלה, כיון דליכא קפידא על נשיכתן. וע"כ העלה המנחת יצחק דכיון דרביק קבלו על עצמם פסקי החזו"א לכן הנהוג כן יש לו על מי לסמוך, אבל לכתחילה דאי דעדיף שלא להנסב בכלל ספק ברכה, וישתדל שישאר אצל המפריש שיעור חלה. ומצא דמדידו מח' לא יצאנו, והרובע שלא להכניס עצמה בספק ברכות, תפריש חלה בלא ברכה. [נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

פניני מוסר

עניני שבת קודש - החכמה לשבת (י) ענין השבילה במקוה בער"ש - הפסקת חיי הגוף - וזהו מה שמובא בהלכה שיש ענין לטבול במקוה בער"ש, דהכניסה למקוה הוא כעין הפסקת אותם חיים שהיו לפני כן, דהרי אדם אינו יכול להיות תוך חיים, ובמקום זה אין המשך לחיים שחי בהם מקודם, דהוא מקום המופקע מכל זה, ומשאר שם את הנטיה לגוף הפיזי ויוצא לחיות חיי נשמה בשבת...

ואז חייבת שאין להצטרף אדם קיום בתוכו מוכרח הוא להתבטל וכל צורתו הקודמת בטלה שם, ומה שיוצא הוא אדם אחר... וכבר כתבו הקדמונים שבע"ש"ק יכיון לפשוט בגדי חול וללבוש בגדי שבת, וכמ"ש החיי אדם דוכי הראות יכולם וחרגיש קדושת שבת בגופם אחר הפקודו". (ראו דעת הגד"י וישראל אילתי ויטורבו וז"ל ע"ל ע"ד) נעדר ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"